doi: https://doi.org/10.15407/econlaw.2018.02.056
УДК 346.26+346.62

С.А. СИРОВАТКІН, аспірант
Інститут економіко-правових досліджень НАН України, м. Київ, Україна
orcid.org/0000-0002-6905-0298

СУБ'ЄКТИ ПРАВОВІДНОСИН У СФЕРІ КРЕДИТУВАННЯ В ІНОЗЕМНІЙ ВАЛЮТІ

Ключові слова: кредитодавець, позичальник, кредитний договір, кредитування в іноземній валюті, споживче кредитування, договір валютного фіксингу.

Дослідженню особливості суб'єктного складу правовідносин у сфері кредитування в іноземній валюті. Особливу увагу приділено вимогам до банків як кредитодавців в іноземній валюті, а також загальнотеоретичному питанню суб'єктного складу правовідносин, пов'язаних зі споживчим кредитуванням в іноземній валюті, у нерозривному взаємозв'язку із відповідною судовою практикою.

Кредитування є необхідною умовою нормального функціонування будь-яких суб'єктів господарської діяльності усіх форм власності, особливо суб'єктів підприємницької діяльності. Громадяни теж користуються можливістю отримання кредиту для задоволення своїх особистих потреб — індивідуального будівництва, придбання товарів, оплати освітніх послуг тощо.

Останнім часом набули актуальності правові проблеми, пов'язані з наданням та отриманням кредитів в іноземній валюті. Недосконалість чинного законодавства призводить до численних спірних ситуацій у сфері валютного кредитування. Свого часу внаслідок значної девальвації грошової одиниці України суттєво зросли фактичні витрати позичальників на обслуговування зобов'язань за раніше укладеними кредитними договорами в іноземній валюті. Як наслідок — масового характеру набули спроби позичальників домогтися, користуючись неузгодженостями законодавства, визнання судом кредитних договорів в іноземній валюті недійсними.

Звертаючись до суду, позичальники обґрунтовували свої позовні вимоги щодо недійсності кредитних договорів тим, що у банків, які надавали такі кредити, була відсутня відповідна індивідуальна ліцензія. А суди, у свою чергу, вказували, що для здійснення таких операцій банку достатньо мати лише генеральну ліцензію.

У 2011 р. до Закону України «Про захист прав споживачів» були внесені зміни, відповідно до яких надання (отримання) споживчих кредитів в іноземній валюті на території України було заборонено [1, ст. 11]. Законодавство України про споживче кредитування донині містить заборону щодо надання (отримання) на території України споживчих кредитів в іноземній валюті [2, ст. 3]. Водночас проблематика валютного кредитування фізичних осіб як споживачів залишається актуальною, адже існують споживчі кредити, надані

© С.А. СИРОВАТКІН, 2018

до 2011 р. А норму, яка забороняє споживче кредитування в іноземній валюті, може бути скасовано. Крім того, у судовій практиці з'являються неоднозначні рішення, які тим чи іншим чином фактично легалізують валютне кредитування фізичних осіб як споживачів, зокрема шляхом обґрунтування можливості надання населенню споживчих кредитів із валютною прив'язкою. Все це обумовлює необхідність дослідження тематики особливостей суб'єктного складу правовідносин у сфері кредитування в іноземній валюті.

Дослідженням теоретичних і практичних проблем у сфері кредитування займалися вітчизняні та зарубіжні науковці: М.І. Брагінський, В.В. Вітрянський, Л.Г. Єфімова, Є.О. Компанієць, В.В. Луць, Л.А. Лунц, Д.І. Мейер, Р.А. Майданик, Л.А. Новосьолова, О.М. Олійник, О.П. Орлюк, Є.А. Павлодський, Е.Г. Полонський, М.Г. Розенберг, О.А. Флєйшиц, Ю.І. Чалий, Г.Ф. Шершенєвіч та інші. Окремі аспекти надання кредитів в іноземній валюті висвітлили в працях такі вчені: С.Я. Боринець, З.М. Васильченко, О.В. Дзюблюк, М.В. Енг, С.В. Котелкін, Л.М. Красавіна, Ф.С. Мишкін, Р.Л. Міллер, В.І. Міщенко, А.М. Мороз, Л.О. Примостка. Аналізуючи наукову правову літературу, присвячену кредитним правовідносинам, можна стверджувати, що досі маловивченими залишаються питання суб'єктного складу правовідносин у сфері кредитування в іноземній валюті, що вимагає проведення відповідного наукового дослідження.

Метою цієї статті є дослідження особливостей суб'єктного складу правовідносин у сфері кредитування в іноземній валюті.

У загальному вигляді кредитні правовідносини визначають як відносини договірного характеру, що полягають у відтермінуванні виконання зобов'язання за відплатним договором або переданні кредитором грошей чи інших речей, визначених родовими ознаками, за плату на умовах повернення їхнього еквіваленту у певний строк [3, с. 292].

Відповідно до загальноприйнятої позиції теоретиків права суб'єкти правовідносин — це суб'єкти права, тобто особи, що мають правосуб'єктність та беруть участь у відносинах, врегульованих нормами права [4, с. 319]. Виходячи з цього, суб'єктами кредитних правовідносин можуть бути особи з двох сторін — кредитодавця та позичальника. Збоку кредитодавця суб'єктами зазначених правовідносин згідно з нормами Господарського кодексу України (ГКУ) [5, ст. 345] виступають у першу чергу банки, а з боку позичальника — підприємства, організації, громадяни тощо, тобто юридичні і фізичні особи. Так, відповідно до ст. 2 ГКУ, учасниками відносин у сфері господарювання є суб'єкти господарювання, споживачі, органи державної влади та органи місцевого самоврядування, наділені господарською компетенцією, а також громадяни, громадські та інші організації, які є засновниками суб'єктів господарювання чи здійснюють щодо них організаційно-господарські повноваження на основі відносин власності [5, ст. 2]. Виходячи з наведеної норми господарського законодавства, основними учасниками відносин у сфері господарювання є суб'єкти господарювання та споживачі.

Н.О. Саніахметова, розглядаючи предмет регулювання ГКУ, зазначає, що він регулює різні за змістом групи відносин, які виникають у процесі організації і здійснення господарської діяльності. Поняття господарської діяльності і господарських відносин надане у ст. 3 ГКУ. Суб'єктний склад цих відносин досить широкий. По-перше, це відносини, суб'єктами яких є суб'єкти господарювання. По-друге, це відносини, у яких одним із суб'єктів є суб'єкт господарювання, а другим — інший учасник відносин у сфері господарювання, у тому числі споживачі, органи державної влади, органи місцевого самоврядування тощо [6, с. 640]. Важливими учасниками господарських відносин є споживачі, яким адресовані товари (роботи, послуги), що вироблені (виконані, надані) під час здійснення господарської діяльності [6, с. 641].

Отже, розглядаючи суб'єктний склад правовідносин у сфері кредитування в іноземній валюті, необхідно розрізняти дві групи таких відносин: у першій суб'єктами з обох сторін виступають виключно суб'єкти господарювання (кредитодавцем є банк, а позичальником є суб'єкт господарювання), натомість у другій суб'єктом господарювання є лише кредитодавець (банк), тоді як позичальником є такий учасник відносин у сфері господарювання як споживач.

Статтею 345 ГКУ визначено, що кредитні операції полягають у розміщенні банками від свого імені, на власних умовах та на власний

ризик залучених коштів юридичних осіб (позичальників) та громадян. Кредитними визнаються банківські операції, визнані як такі Законом України «Про банки і банківську діяльність [5, ст. 345].

Виходячи з положень ст. 55 Закону України «Про банки і банківську діяльність», якою визначено засади регулювання відносин банку з клієнтом [7, ст. 55], кредитні відносини регламентуються на підставі кредитних договорів між кредитором і позичальником, що визначають взаємні зобов'язання та відповідальність сторін і не можуть бути змінені в односторонньому порядку.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про споживче кредитування» договір про споживчий кредит — це вид кредитного договору, за яким кредитодавець зобов'язується надати споживчий кредит у розмірі та на умовах, установлених договором, а споживач (позичальник) зобов'язується повернути кредит та сплатити відсотки за користування кредитом на умовах, установлених договором [2, ст. 1].

Таким чином, враховуючи вищенаведені норми, необхідно зауважити, що сторони, вступаючи за взаємною згодою в кредитні правовідносини, регулюють свої взаємовідносини в диспозитивному порядку, на що неодноразово указує законодавець.

Нормативні положення ГКУ, присвячені правовому регулюванню кредитних операцій банків, містять вказівки на договірний характер кредитних відносин, а також на суб'єктний склад цих відносин. Так, частиною другою ст. 345 Господарського кодексу України визначено, що кредитні відносини здійснюються на підставі кредитного договору, який укладається між кредитором і позичальником у письмовій формі [5, ст. 345]. Що є особливо важливим, зазначена стаття ГКУ також визначає вимоги до умов кредитного договору. Так, у кредитному договорі має бути передбачено мету, суму і строк кредиту, умови і порядок його видачі та погашення, види забезпечення зобов'язань позичальника, відсоткові ставки, порядок плати за кредит, обов'язки, права і відповідальність сторін щодо видачі та погашення кредиту [5, ст. 345].

Отже, як зазначено вище, однією зі сторін кредитних правовідносин є кредитодавець, яким має бути юридична особа, наділена відповідною правосуб'єктністю. Такою юридичною особою може бути лише банк або інша фінансова установа. На думку автора, необхідно уточнити, про які саме фінансові установи йде мова.

У загальному вигляді поняття «фінансова установа» визначається Законом України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», в якому, зокрема, зазначено таке: «фінансова установа — юридична особа, яка відповідно до закону надає одну чи декілька фінансових послуг, а також інші послуги (операції), пов'язані з наданням фінансових послуг, у випадках, прямо визначених законом, та внесена до відповідного реєстру в установленому законом порядку. До фінансових установ належать банки, кредитні спілки, ломбарди, лізингові компанії, довірчі товариства, страхові компанії, установи накопичувального пенсійного забезпечення, інвестиційні фонди і компанії та інші юридичні особи, виключним видом діяльності яких є надання фінансових послуг, а у випадках, прямо визначених законом, — інші послуги (операції), пов'язані з наданням фінансових послуг. Не є фінансовими установами (не мають статусу фінансової установи) незалежні фінансові посередники, що надають послуги з видачі фінансових гарантій в порядку та на умовах, визначених Митним кодексом України» [8, ст. 1]. При чому, згідно з цим же Законом, фінансові послуги — операції з фінансовими активами, що здійснюються в інтересах третіх осіб за власний рахунок чи за рахунок цих осіб, а у випадках, передбачених законодавством, і за рахунок залучених від інших осіб фінансових активів, з метою отримання прибутку або збереження реальної вартості фінансових активів [8, ст. 1]. Також варто звернути увагу й на те, що Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» містить визначення кредитної установи: це «фінансова установа, яка відповідно до закону про діяльність відповідної фінансової установи має право за рахунок залучених коштів надавати фінансові кредити на власний ризик» [8, ст. 1].

Фактично, з-поміж небанківських установ споживчі кредити можуть надавати (тобто вступати у відносини зі споживчого кредитування) лише кредитні спілки. Фінансові компанії хоча й надають послуги, що подібні до споживчого кредитування, але де-юре вони не можуть вступати в такі правовідносини (принаймні на

підставі чинних приписів українського законодавства).

Стосовно ж банків варто зазначити, що згідно з положеннями Закону України «Про банки і банківську діяльність» банком є юридична особа, яка на підставі банківської ліцензії має виключне право надавати банківські послуги, відомості про яку внесені до Державного реєстру банків [7, ст. 2]. При чому банківська ліцензія — це документ, який видає Національний банк України в порядку і на умовах, визначених у цьому Законі, на підставі якого банки та філії іноземних банків мають право здійснювати банківську діяльність (залучення у вклади грошових коштів фізичних і юридичних осіб та розміщення зазначених коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик, відкриття і ведення банківських рахунків фізичних та юридичних осіб) [7, ст. 2].

Порядок ліцензування банківських установ та вимоги до відповідних юридичних осіб встановлюються Законом України «Про банки і банківську діяльність», а також складною системою пов'язаних підзаконних актів Національного банку України, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Держкомфінпослуг, Держфінмоніторингу тощо.

Відповідно до ст. 47 Закону України «Про банки і банківську діяльність», банк здійснює діяльність, надає банківські та інші фінансові послуги в національній валюті, а за наявності відповідної ліцензії Національного банку України — в іноземній валюті [7, ст. 47].

Регулювання відносин, пов'язаних із кредитуванням в іноземній валюті, здійснюється відповідно до норм Декрету Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» (далі — Декрет) [9].

Валютні операції — операції з валютою, як валютою України, так й іноземною валютою [9, ст. 1]. Згідно із Декретом неприпустимим є здійснення валютних операцій, які підпадають під режим ліцензування, без ліцензії Національного банку України. Надання кредитів в іноземній валюті кваліфікується як валютна операція, що може здійснюватися виключно на підставі відповідної ліцензії Національного банку України.

У Декреті визначено два види ліцензій — генеральні та індивідуальні. Генеральні ліцензії видаються комерційним банкам та іншим фінансовим установам України на здійснення валютних операцій, що не потребують індивідуальної ліцензії, на весь період дії режиму валютного регулювання. Індивідуальні ліцензії видаються резидентам і нерезидентам на здійснення разової валютної операції на період, необхідний для здійснення такої операції [9, ст. 5].

Декретом визначено валютні операції, які потребують отримання індивідуальних ліцензій. Така ліцензія потрібна для надання і одержання резидентами кредитів в іноземній валюті, якщо терміни і суми таких кредитів перевищують встановлені законодавством межі [9, ст. 5]. В інших випадках така ліцензія не потрібна. Водночас, варто зауважити, що граничних термінів та сум надання й одержання кредитів в іноземній валюті чинним законодавством України не встановлено. Виходячи з цього, можна зробити висновок, що станом на сьогоднішній день операція з надання банками кредитів в іноземній валюті не потребує індивідуальної ліцензії з цієї підстави.

Разом із тим, у процесі надання (отримання) валютного кредиту та обслуговування зобов'язань за кредитним договором як засіб платежу використовується іноземна валюта. Така операція, відповідно до Декрету (згідно з пп. «г» п. 4 ст. 5), потребує індивідуальної ліцензії.

Процес індивідуального ліцензування регламентований Положенням про порядок видачі Національним банком України індивідуальних ліцензій на використання іноземної валюти на території України як засобу платежу, затвердженим Постановою Правління Національного банку України від 14.10.2004 № 483 (Положення) [10]. Згідно з цим актом використання іноземної валюти як засобу платежу без індивідуальної ліцензії дозволено за таких умов: 1) якщо ініціатором такої валютної операції є уповноважений банк; 2) якщо отримувачем за такою валютною операцією є уповноважений банк [10, п. 1.5]. Стосовно першої умови, то навряд чи банк є ініціатором укладення кредитного договору, оскільки ним є позичальник. Друга умова передбачає таке: коли кредит повертає позичальник, отримувачем і є уповноважений банк. Саме у цьому випадку не потрібна індивідуальна ліцензія.

На відміну від Декрету, Положення визначає поняття «використання іноземної валюти як засобу платежу». Такою валютною опера-

цією вважають використання іноземної валюти на території України для виконання будь-яких грошових зобов'язань або оплати товарів, які придбано [10, п. 1.4].

Потрібно зазначити, що Положення регулює використання іноземної валюти як засобу платежу на території України тільки у безготівковій формі. Але готівкова іноземна валюта також має місце у кредитних відносинах. Вона може бути використана як засіб платежу. Не можна стверджувати, що дія Положення поширюється на готівкові кредити.

Норми, що регулюють порядок використання готівкової іноземної валюти, містяться в Декреті та Правилах використання готівкової іноземної валюти на території України, затверджених Постановою Правління Національного банку України від 30.05.2007 № 200 [11]. У цих актах відсутні норми, які б передбачали можливість не отримувати індивідуальну ліцензію на використання готівкової іноземної валюти на території України як засобу платежу. Отже, з огляду на чинні норми законодавства України, можна дійти висновку, що необхідність одержання комерційним банком індивідуальної ліцензії ще існує.

Варто наголосити, що національне валютне законодавство, у тому числі ті норми, які регулюють питання валютного кредитування, було реформовано. Зокрема, нещодавно (21.06.2018) ухвалено Закон України «Про валюту і валютні операції». Утім, навіть цей новий закон лишив поза увагою важливі аспекти щодо суб'єктів правовідносин у сфері кредитування в іноземній валюті.

Особливості суб'єктного складу правовідносин у сфері кредитування саме в іноземній валюті свідчать, що одним із найактуальніших питань є віднесення фізичних осіб як споживачів до кола суб'єктів правовідносин у сфері кредитування в іноземній валюті.

Поняття споживчого кредиту визначено вітчизняним законодавцем в межах ст. 1 Закону України «Про споживче кредитування», де, зокрема, вказано, що «споживчий кредит (кредит) — грошові кошти, що надаються споживачу (позичальникові) на придбання товарів (робіт, послуг) для задоволення потреб, не пов'язаних з підприємницькою, незалежною професійною діяльністю або виконанням обов'язків найманого працівника» [2, ст. 1]. Виходячи з нормативних положень цього Закону, суб'єктами відносин споживчого кредитування є: на стороні кредитодавця — банк або інша фінансова установа, яка відповідно до закону має право надавати споживчі кредити; на стороні позичальника — споживач, тобто фізична особа, яка уклала або має намір укласти договір про споживчий кредит, за яким отримує грошові кошти на придбання товарів (робіт, послуг) для задоволення потреб, не пов'язаних із підприємницькою, незалежною професійною діяльністю або виконанням обов'язків найманого працівника.

Відповідно до частини четвертої ст. 3 Закону України «Про споживче кредитування» надання (отримання) споживчих кредитів в іноземній валюті на території України заборонено [2, ст. 3]. Керуючись зазначеною нормою чинного законодавства України про споживче кредитування, фізичні особи як споживачі виключені з кола суб'єктів правовідносин у сфері кредитування в іноземній валюті. У зв'язку із цим, договір, предметом якого є споживчий кредит в іноземній валюті, укладений після набрання чинності Законом України від 22.09.2011 № 3795-VI «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання відносин між кредиторами та споживачами фінансових послуг» [12], за позовом заінтересованої особи суд може визнати недійсним.

Варто погодитися із думкою М.О. Зеленової про те, що зазначене рішення законодавця про заборону щодо надання (отримання) на території України споживчих кредитів в іноземній валюті було слушним та обґрунтованим, але не своєчасним [13, с. 82]. На момент ухвалення Закону України від 22.09.2011 № 3795-VI всім у державі було очевидно, що національна валюта є нестійкою до девальвації, а одержання споживчих кредитів в іноземній валюті пов'язано з великими ризиками здорожчення такого кредиту. До того ж валютне кредитування на той час вже було поширеним у суспільстві. Таким чином, держава із великим запізненням почала впроваджувати заходи, що могли попередити «катастрофу» на ринку споживчого кредитування. Слід визнати, що споживче кредитування в іноземній валюті на території нашої держави треба було заборонити значно раніше. Такий крок не тільки не призвів би до тяжких наслідків на ринку фінансових послуг, але й став би одним із заходів,

спрямованих на укріплення та підтримання національної валюти.

З огляду на встановлену чинним законодавством заборону щодо надання (отримання) на території України споживчих кредитів в іноземній валюті, заслуговує на увагу ухвалене у жовтні минулого року рішення Верховного Суду України у справі № 6-2024цс16 [14]. У постанові від 18.10.2017 Верховний Суд України, розглянувши в судовому засіданні вказану справу, встановив, що «аналіз зазначених норм права дає підстави для висновку про те, що під час укладення оспорюваного правочину діяла заборона на надання та отримання споживчих кредитів саме в іноземній валюті, але банки не було позбавлено права надати, а позичальників отримати споживчий кредит в гривнях із визначенням сум платежів за кредитом в еквіваленті іноземної валюти» [14].

Здійснивши аналіз норм чинного законодавства України, Верховний Суд України дійшов висновку, що заборона на надання та отримання споживчих кредитів в іноземній валюті не позбавляє банки права надати, а позичальників — отримати споживчий кредит у гривні із визначенням сум платежів за кредитом в еквіваленті іноземної валюти. Тобто у такому разі сума, що підлягає сплаті у гривнях, визначається за офіційним курсом відповідної валюти на день платежу, якщо інший порядок її визначення не встановлений договором, законом чи іншим нормативно-правовим актом.

Отже, викладеною у вищезазначеній постанові Верховного Суду України правовою позицією, незважаючи на її певну неоднозначність, відтепер можуть активно користуватися кредитори, що надають населенню споживчі кредити із валютною прив'язкою.

Форма одержання кредиту в іноземній валюті на основі договору валютного фіксингу, згідно з яким банк надає кредит в українських гривнях, однак із прив'язкою до курсу долара чи євро, також часто трапляється у практиці кредитування суб'єктів господарювання. За таким договором погашення кредиту здійснюється також у гривнях у перерахунку за курсом відповідної іноземної валюти. Завдяки цьому суб'єкт господарювання як позичальник може отримати кредит за зниженою відсотковою ставкою, характерною для кредитів в іноземній валюті, однак бере на себе валютний ризик. Зрозуміло, що з юридичного погляду такого роду кредити не можна вважати кредитами в іноземній валюті, хоча за економічними характеристиками вони мають багато спільного саме з валютними кредитами.

Виконане дослідження дає змогу зробити **висновок** про необхідність подальшого удосконалення правової регламентації суб'єктного складу правовідносин у сфері кредитування в іноземній валюті, що, зокрема, має й запобігати ухваленню у судовій практиці неоднозначних рішень, які тим чи іншим чином фактично легалізують валютне кредитування фізичних осіб як споживачів, наприклад шляхом обґрунтування можливості надання населенню споживчих кредитів із валютною прив'язкою, що так само може призводити до негативних наслідків на ринку фінансових послуг у разі девальвації національної валюти. При цьому для таких позичальників як суб'єкти господарювання важливим залишається питання розвитку правового регулювання договору валютного фіксингу, що надає суб'єктам господарювання додаткові переваги порівняно зі звичайним кредитним договором в іноземній валюті.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991 № 1023-XII. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12 (дата звернення: 13.07.2018).
2. Про споживче кредитування: Закон України від 15.11.2016 № 1734-VIII. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1734-19 (дата звернення: 13.07.2018).
3. Тупицька Є.О. Теоретико-правовий аналіз кредитних та позикових правовідносин. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2013. Вип. 22. Ч. II, Т. 1. С. 291—294.
4. Скакун О.Ф. Теорія держави і права. Харків: Консум, 2001. 656 с.
5. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15 (дата звернення: 13.07.2018).
6. Саніахметова Н.О. Предмет регулювання Господарського кодексу України. *Актуальні проблеми держави і права*. 2004. Вип. 22. С. 640—645.
7. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 № 2121-III. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14 (дата звернення: 13.07.2018).

8. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12.07.2001 № 2664-III. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14 (дата звернення: 13.07.2018).
9. Про систему валютного регулювання і валютного контролю: Декрет Кабінету Міністрів України від 19.02.1993 № 15-93. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/15-93 (дата звернення: 13.07.2018).
10. Положення про порядок видачі Національним банком України індивідуальних ліцензій на використання іноземної валюти на території України як засобу платежу, затверджене Постановою Правління Національного банку України від 14.10.2004 № 483. *Офіційний вісник України*. 2004. № 45. Ст. 2976.
11. Правила використання готівкової іноземної валюти на території України, затверджені Постановою Правління Національного банку України від 30.05.2007 № 200. *Офіційний вісник України*. 2007. № 46. Ст. 1894.
12. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання відносин між кредиторами та споживачами фінансових послуг: Закон України від 22.09.2011 № 3795-VI. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3795-17 (дата звернення: 13.07.2018).
13. Зеленова М.О. Окремі аспекти захисту прав споживачів у сфері споживчого кредитування. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2015. № 2. С. 80—84.
14. Постанова Верховного Суду України від 18.10.2017 у справі № 6-2024цс16. Апеляційний суд Одеської області: офіційний сайт. URL: https://oda.court.gov.ua/sud1590/pravovipoziciivsu/6-2024cs16 (дата звернення: 13.07.2018).
15. Про валюту і валютні операції: Закон України від 21.06.2018 № 2473-VIII. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19 (дата звернення: 13.07.2018).

Надійшла 15.07.2018

REFERENCES

1. Pro zakhyst prav spozhyvachiv: Zakon Ukrainy vid 12.05.1991 No. 1023-XII. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12 [in Ukrainian].
2. Pro spozhyvche kredytuvannia: Zakon Ukrainy vid 15.11.2016 No. 1734-VIII. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1734-19 [in Ukrainian].
3. Tupytska Ye.O. Teoretyko-pravovyi analiz kredytnykh ta pozykovykh pravovidnosyn. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriia Pravo*. 2013. Issue 22. Ch. II. Vol. 1. S. 291-294 [in Ukrainian].
4. Skakun O.F. Teoriia derzhavy i prava. Kharkiv: Konsum, 2001. 656 s. [in Ukrainian].
5. Hospodarskyi kodeks Ukrainy vid 16.01.2003 No. 436-IV. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15 [in Ukrainian].
6. Saniakhmetova H.O. Predmet rehuliuvannia Hospodarskoho kodeksu Ukrainy. *Aktualni problemy derzhavy i prava*. 2004. Iss. 22. S. 640-645 [in Ukrainian].
7. Pro banky i bankivsku diialnist: Zakon Ukrainy vid 07.12.2000 No. 2121-III. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14 [in Ukrainian].
8. Pro finansovi posluhy ta derzhavne rehuliuvannia rynkiv finansovykh posluh: Zakon Ukrainy vid 12.07.2001 No. 2664-III. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14 [in Ukrainian].
9. Pro systemu valiutnoho rehuliuvannia i valiutnoho kontroliu: Dekret Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 19.02.1993 No. 15-93. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/15-93 [in Ukrainian].
10. Polozhennia pro poriadok vydachi Natsionalnym bankom Ukrainy indyvidualnykh litsenzii na vykorystannia inozemnoi valiuty na terytorii Ukrainy yak zasobu platezhu, zatverdzhene Postanovoiu Pravlinnia Natsionalnoho banku Ukrainy vid 14.10.2004 No. 483. *Ofitsiinyi visnyk Ukrainy*. 2004. No. 45. St. 2976 [in Ukrainian].
11. Pravyla vykorystannia hotivkovoi inozemnoi valiuty na terytorii Ukrainy, zatverdzheni Postanovoiu Pravlinnia Natsionalnoho banku Ukrainy vid 30.05.2007 No. 200. *Ofitsiinyi visnyk Ukrainy*. 2007. No. 46. St. 1894 [in Ukrainian].
12. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo vrehuliuvannia vidnosyn mizh kredytoramy ta spozhyvachamy finansovykh posluh: Zakon Ukrainy vid 22.09.2011 No. 3795-VI. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3795-17 [in Ukrainian].
13. Zelenova M.O. Okremi aspekty zakhystu prav spozhyvachiv u sferi spozhyvchoho kredytuvannia. *Yurydychnyi visnyk. Povitriane i kosmichne pravo*. 2015. No. 2. S. 80-84 [in Ukrainian].
14. Postanova Verkhovnoho Sudu Ukrainy vid 18.10.2017 u spravi No. 6-2024tss16. *Ofitsiinyi sait Apeliatsiinoho sudu Odeskoi oblasti*. URL: https://oda.court.gov.ua/sud1590/pravovipoziciivsu/6-2024cs16 [in Ukrainian].
15. Pro valiutu i valiutni operatsii: Zakon Ukrainy vid 21.06.2018 No. 2473-VIII. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19 [in Ukrainian].

Received 15.07.2018

С.А. Сыроваткин
Институт экономико-правовых исследований НАН Украины, г. Киев, Украина

СУБЪЕКТЫ ПРАВООТНОШЕНИЙ В СФЕРЕ КРЕДИТОВАНИЯ В ИНОСТРАННОЙ ВАЛЮТЕ

Исследованы особенности субъектного состава правоотношений в сфере кредитования в иностранной валюте. Особое внимание уделено требованиям к банкам как кредитодателям в иностранной валюте, а также общетеоретическим вопросам субъектного состава правоотношений, связанных с потребительским кредитованием в иностранной валюте, в неразрывной взаимосвязи с соответствующей судебной практикой.

Ключевые слова: кредитор, заемщик, кредитный договор, кредитование в иностранной валюте, потребительское кредитование, договор валютного фиксинга.

S.A. Syrovatkin
Institute of Economic and Legal Researches of the NAS of Ukraine, Kyiv, Ukraine
orcid.org/0000-0002-6905-0298

SUBJECTS OF LEGAL RELATIONS IN THE SPHERE OF CREDITING IN FOREIGN CURRENCY

The article is devoted to the exploration of the features of the subject structure of legal relations in the field of lending in foreign currency. The general theoretical questions of the subject structure of legal relations connected with consumer lending in foreign currency are investigating, as well as categorical differentiation of legal relations by the subject structure, which is considered in inseparable interrelation with the relevant judicial practice. The article focuses on changes in the Ukrainian legislation regarding to the rights of some legal entities in the field of lending and obtaining consumer loans in foreign currency on the territory of Ukraine.

Particular attention is paid to the requirements of banks as lenders in foreign currency. The article makes comments on the need to improve the legislation on the subject structure of credit relations specified in the current Economic Code of Ukraine, namely, to clarify the definition of «financial institutions». The author concludes that the parties, entering into mutual agreement in the credit relationship, regulate their interrelations in a dispositive order, as repeatedly indicated by the legislator.

Special attention in the article is paid to the banks, as subjects of credit relations and to the licensing of their activities. The features of licensing classifications, which are provided to banks according to the type of banking and other financial services are exploring. It is concluded that, as of today, the operation of providing by banks the loans in foreign currency does not require an individual license for this reason.

Keywords: lender, borrower, loan agreement, foreign currency lending, consumer lending, currency fixing agreement.